

Iz navedenega slede torej ti-le zaključki o učinku vakacijske dobe na časovno veljavo pravnih pravil:

1. *Strogo je treba ločiti pojem veljave eksistence pravnega pravila od pojma njegove učinkovitosti, obvezne moči.*

2. *Veljava se računa po dnevu razglasitve pravnega pravila, obvezna moč po posebno določenem dnevu, ki lahko sovpade z dnevom razglasitve, ki pa v primeru vakacijske dobe nastopi šele z dnem njenega preteka.*

3. *Vakacijska doba zakona ima načeloma za posledico odlog derogatornega učinka samo glede na nasprotna zakonska pravila, nastala pred dnem njegove razglasitve.*

4. *Kasneje razglašeni zakon, čeprav zadobi poprej obvezno moč, načeloma derogira že prej razglašeni, vendar zaradi vakacijske dobe še ne v obvezno moč stopivši zakon po splošnem načelu lex posterior derogat legi priori.*

5. *Nasprotni učinek vakacijske dobe mora biti utemeljen bodisi v izrečni zakonodavčevi odločbi ali v njegovi zanesljivo spoznavni nameri.*

6. *Ista pravila prihajajo v poštev glede na časovno veljavnost uredb med seboj kot enakovrstnih in enakovrednih pravnih pravil.*

7. *Veljavnost uredb v odnosu do zakonov se ravna po načelu hierarhične nadrejenosti v obvezno moč stopivših zakonov nasproti uredbam.*

Osnovne določbe v zasebnopravnih kodifikacijah.

Dr. Nikolaj Koritnik.

1. Pravni odnosi se urejajo s pravili splošnega značaja in pravili posebnega značaja. Prva vsebujejo določbe, nanašajoče se na vsa pravna razmerja, ki jih urejajo pravila posebnega značaja. V zakonikih civilnega prava urejajo splošne določbe pravne vire in uporabo zakona ter splošna vprašanja o osebah, stvareh, pravnih poslih, rokih in terminih, zastaranju, uveljavljanju pravic in zavarovanjih.

Vsebinsko so pravila splošnega značaja bodisi tehnična, ako prinašajo določbe strogo pravnotehnične narave, bodisi programska, kadar skušajo dati vsemu pravnemu redu določeno pravnofilozofsko ali državnotpolitično obeležje. S temi se hočemo v naslednjem podrobneje baviti.

2. Vse kodifikacijske zamisli, ki so nastale na pobudo ideologij naše dobe, se skladajo v prizadevanju, da pridejo

njihove miselne osnove, kolikor posegajo tudi v področje civilnega prava, do učinkovitega izraza.

Ni nujno — meni redaktor hrvatskega osnutka za državljanski zakonik Košutić, — da se v dosego obrazloženega smotra obstoječi zakoni nadomeste z novimi; zadošča tudi njih preoblikovanje.¹ Na ta način je bil izdelan osnutek novega hrv. civilnopravnega zakonika. Redaktor osnutka meni, da je sedaj veljavni zakonik po svoji notranji vrednosti, po svoji izgradnji in po svoji vsebini še toliko življenjski, da je mogoče, če se predela in dopolni, sestaviti tak zakon, ki bo zadovoljil potrebe novega gledanja na življenjske odnose.² V ta namen so bili vneseni v Osnovo ustrezajoči programski stavki. Glede njih uvedbe se sklicuje Košutić v svoji obrazložitvi na stremljenje moderne zakonodajne tehnike, da se na čelo zbirke pravnih pravil postavljajo pravila splošnega značaja, ki naj služijo spoznanju duha, v katerem so pojmovani pravni odnosi, obravnavani v zakoniku, in njega udomačitvi med narodom ter navaja kot primera novi italijanski zakonik (Codice civile) in zamisel nemškega ljudskega zakonika (Volksgesetzbuch). V razliko od omenjenih dveh zgledov Osnova ne postavlja programskih stavkov v celoti pred besedilo zakonika, marveč jih porazdeljuje tako, da uvajajo posamezna njegova poglavja;³ na čelu osnutka so zbrana le pravila, ki vsebinsko zajemajo vso v zakoniku obdelano pravno snov.

Novi italijanski zakonik, ki je stopil v veljavo dne 21. apr. 1942, je uveljavil na področju zasebnega prava korporativistična načela. Snov, na katero je zlasti vplivalo novo pojmovanje socialnih odnosov, je bilo delovno pravo. Vendar korporativizem kot ideja, ki svojstveno ureja vso človeško dejavnost v družbi, ne ostaja brez vpliva tudi na ostale zasebnopravne odnose, ki niso urejeni v okviru delovnega prava; gospodarska politika, združena s posebnim upravnim sistemom se ne izčrpava zgolj v ureditvi zaposlo-

¹ Gl.: Hrvatska Gruda, 1942, št. 102! (Nav. po: Žilić, Osnova gradj. z. za NDH, Mjesečnik, 1943, št. 4, 164).

² Gl.: Obrazloženje k osnovi gradj. z. za NDH, 188.

³ S programskimi stavki so opremljena sledeča poglavja Osnove: o ženitnem pravu, o pravnih odnosih med roditelji in otroci, o lastninskem pravu, o dednem pravu, o izjavljanju poslednje volje sploh in o oporokah posebej, o pogodbah in pravnih poslih vobče, o pogodbah glede uslug za plačilo.

vanja delovne sile.⁴ Carta del lavoro iz leta 1927, deklaracija italij. korporativistične miselnosti, daje obenem s konkretnimi, organizacijo dela zadevajočimi navodili tudi smernice za splošno pridobitno delavnost posameznika v korporativističnem sistemu. Z zakonom z dne 30. jan. 1941 je bila zato priznana tej deklaraciji pravna obveznost; proglašena je bila za *lex fundamentalis* pravnega reda v državi in kot taka bodi vir za razlago in uporabo pravnih pravil. Dekret z dne 16. marca 1942, ki uvaja novi italij. zakonik v življenje, obravnava njene določbe kot sestavni del tega zakonika.

V nasprotju s *Carta del lavoro* niso bile Grundregeln nem. ljudskega zakonika (VGB) zasnovane kot deklaracija določenega svetovnega nazora, neodvisno od odnosnih civilnopravnih pravil. One so že od svojega nastanka strukturno povezane s porajajočim se ljudskim zakonikom. Zato je tudi njih vsebina v skladu s snovjo, ki jo obravnava zakonik, in ne sega preko okvira zasebnega prava.⁵ Njih namen je — sledeč uradni razlagi — dvojen: 1. postaviti v splošnoumljivem besedoredju načela, ki so vodila zakonodavca pri urejanju zasebnopravnih odnosov, da se utegnejo prizadeti po njih ravnati; 2. dati navodila za uporabo zakonskih določb. Temu ustrezno so temeljna pravila v osnutku tega ljudskega zakonika razporejena v tri pododdelke. Prvi, obsegajoč 18 pravil, pojasnjuje miselne osnove sožitja v zajednici — Grundregeln *stricto sensu*; drugi govori v petih odstavkih o uporabi pravnih pravil; tretji zaključuje vrsto z dvema določbama, ki postavljata meje uporabi zakonika. Potrebo po temeljnih pravilih, kakor smo jih opisali, utemeljuje Hedemann⁶ z ugotovitvijo, da je za narod, ki hoče postaviti pravo nove miselne osnove, nujno, da si ustvari charto, v kateri pride vidno do izraza njegovo pravno pojmovanje.

⁴ Prim.: Chiarelli, Gli studi di diritto corporativo e del lavoro in Italia nel ventennio fascista (Il Pensiero giuridico italiano II, Roma 1941, 65).

⁵ Pri oblikovanju osnutka za ljudski zakonik so tudi pretresali zamisel, da bi se postavili pred besedilo zakona nekateri stavki iz programa narodno-socialistične stranke ali celó njen program v celoti. To zamisel so opustili z utemeljitvijo, da predstavlja strankin program nedeljivo celoto, kot tak pa zajema področje, ki je obsežnejše od zakonikovega (Gl.: Volksgesetzbuch, Arbeitsberichte der Akademie für Deutsches Recht, Nr. 22, München - Berlin 1942, Erläuterungen pod 2, 38).

⁶ Gl.: Hedemann, Das Volksgesetzbuch der Deutschen, Arbeitsberichte der Akademie für Deutsches Recht, Sonderheft, München - Berlin 1941, pod 9, 30.

Dejstvo je, da se je do danes gmota pravnih ustanov že toliko ustalila, da mora vsak zakonodavec računati z njo kot z nespremenljivim faktorjem v zakonodajnem delu. Od tod snovna — sit venia verbo — standardnost civilnopravnih zakonikov našega kulturnega kroga. V tem pogledu ne moremo izvzeti niti novega italij. zakonika niti osnutka nem. ljudskega zakonika. Kar predstavlja posebnost, je drugačno gledanje na funkcijo samih po sebi že ustaljenih pravnih ustanov, je nova namembnost, ki naj da standardiziranim, pravnotehničnim pravilom aktualno državnopolitično smer. Ker to večji del ne more priti do izraza v določbah posebnega značaja, nanašajočih se na ureditev posameznih pravnih razmerij, se mora izraziti ta tendenca v določbah splošnega značaja.⁷ Odsvojitvev teh od ostalega besedila zakonika daje njihovi ideološki usmerjenosti potrebni podarek.

5. Sklicevanje Osnove glede uvedbe zgoraj opisanih programskih stavkov na novi italij. civilni zakonik in osnutek nem. ljudskega zakonika⁸ je utemeljeno. Ista misel je bila, ki je vodila italijanske redaktorje, da so postavili na čelo *Carto del lavoro*, in nemške, da so zamislili kot uvod *Grundregeln*, ter hrvatske, da so uvrstili v besedilo Osnove nekatera temeljna pravila. Tri formulacije, ki zasledujejo isti smoter. Posebna naloga, ki pristoji tem pravilom v novejših ideološko usmerjenih kodifikacijah civilnega prava, jih ne glede na obliko, v kateri nastopajo, loči od drugih, po svoji splošnosti in uvodnem značaju.

Brez pridržka za vse kodifikacije civilnega prava lahko rečemo, da jih uvaja skupek pravil splošnega značaja.^{9, 10}. Teorija razlikuje v glavnem tri sisteme: 1. sistem uvodnih določb — *Einleitung*, *titres préliminaires*; 2. sistem splošnega

⁷ Prim. *Grundregeln*, 22: „... Kann dem Gesetz eine ausreichende Vorschrift nicht entnommen werden und läßt sich auch aus dem Wohnheitsrecht kein Rechtsatz gewinnen, so ist die Entscheidung aus den Leitgedanken dieser Grundregeln zu treffen.“

⁸ Gl.: Osnova gradj. zakona za NDH, *Obrazložjenje*, 196.

⁹ „... On ne peut concevoir une oeuvre de législation considérable sans dispositions de cette nature dirigeant et organisant son application.“ (Huber, *Exposé des Motifs*, t. I, p. 26; nav. po: Angelesco, *La Technique législative en matière de codification civile*, Paris 1930, pod 225, 527).

¹⁰ Vsekakor redko izjemo je v tem pogledu ustvaril drugi osnutek čl. kodifikacije, ki je, sicer držeč se sistema avstr. obč. drž. z., opustil njegov uvod. (Prim.: *Dnistrjanskyj, Die Rezeption des österr. Privatrechts in der Tschechoslowakei und in Jugoslawien*, *Zeitschrift für osteurop. Recht*, 1. Jhrg., Hf. 9, pod IV, 481).

dela — Allgemeiner Teil, partie générale; 3. sistem predgovora — Vorspruch, préambule.

Sistem uvodnih določb je prvotnejši. Redno so se ga posluževale kodifikacije 18. in 19. stol.: Codex Maximilianus bavaricus civilis iz 1756, Preussisches Allgemeines Landrecht iz 1794, Code civil iz 1804; Österreichisches Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch iz 1811, Sächsisches Bürgerliches Gesetzbuch iz 1863 in Codice civile iz 1865.¹¹ Med pomembnejšimi civilnopravnimi zakoniki, ki predstavljajo ius vigens, ima uvod švicarski Zivilgesetzbuch iz leta 1907¹² poleg že omenjenih Code civil in pri nas še veljavni odz. Različna označba pravil v posameznih primerih nas ne sme motiti. Značilno zanje je, da so v primeri s splošnimi deli¹³ manjšega obsega in da vsebujejo v glavnem pravila o uporabi zakonikovih določb.¹⁴

Početnik sistema splošnega dela je nemški Bürgerliches Gesetzbuch iz leta 1896, ki sta mu do danes sledila pomembnejša kitajski civilnopravni zakonik iz leta 1930¹⁵ in sovjetski iz leta 1922.¹⁶ Splošni del skuša zbrati v svojem okrilju vse določbe splošnega značaja iz celotne v zakoniku obravnavane snovi, da bi se na ta način dosegla večja preglednost nad vsemi določbami te vrste in preprečilo ponavljanje istih predpisov.^{17 18} Te določbe razporejajo drugi sistemi v presledke med zakonskim besedilom.

¹¹ Nav. po: Hedemann, op. cit. v prip. 5. pod 3, 38.

¹² Gl.: Gmür, Kommentar zum schw. Zivilgesetzbuch, Bd. I, Bern 1919, Einleitung pod 9/5, 161

¹³ Splošni del kitajskega civilnopr. zakonika, obsegajoč prvotno 223, pozneje pa le 153 členov, je izšel kot posebna knjiga. (Gl. op. cit. v prip. 15. pod II, XIX).

¹⁴ „Le titre préliminaire contient les dispositions qui en dehors du code et sans influence sur son contenu, doivent régler son applicabilité en soi ou en relation avec les autres sources de droit...” (Huber, op. cit. v prip. 9. ibd.; nav. po: Angelesco, op. cit. v prip. 9. ibd.).

¹⁵ Gl.: Ho Tchong-chan, Code civil de la République de Chine, Changhai-Paris 1930, Introduction de Foo Ping-Sheung pod II, III; XIV sl.

¹⁶ Gl.: Eliachevitch, Traité de droit civil et commercial des Soviets, t. I, Paris 1930, Introduction, ch. II pod 15, 46.

¹⁷ Prim. Angelesco, op. cit. v prip. 9. pod 224, 525: „Tout ce qui traitera d'une pluralité de droits ou de rapports juridiques sera disposé à cette place pour éviter les répétitions inutiles. En groupant ensemble ces généralités, on arrivera ... à mieux connaître les rapports qui existent entre elles.” (Savigny, System, t. I, § 58). Prim. tudi Angelesco, ibd. pod 230 in 220, 535 odn. 514.

¹⁸ Po Periću bi moral vsak civilnopr. zakonik obravnavati snov v dveh delih: v občem in posebnem, sistem, ki se ga poslužujejo vse izkustvene vede. Le dejstvo, da avstr. obč. drž. z., ki je bil uporabljen kot model za pripravljalni jsl. zakonik civilnega prava, nima splošnega

Sistem predgovora je bil lasten starejšim zakonom in nekaterim prvim kodifikacijam;¹⁹ tako ga najdemo v prvih osnutkih avstr. obč. drž. z. in pruskega obč. dež. prava. Švrha preambule je bila, da je označevala ratio legis, da je — kot se izraža Bentham²⁰ — služila sodnikom za busqlo. Po tem svojem svojstvu se približuje preambula materialijam, vendar se od njih razlikuje v svoji povezanosti z zakonom, katerega sestavni del je. Nadaljna trditev Angelesca, da je preambula docela izginila iz modernih zakonov, ni točna. L. 1933. je nemška zakonodaja n. pr. v Reichserbhofgesetzu — podobno tudi v zakonu o oporokah in dednih pogodbah iz l. 1938 — povzela ta sistem, obenem pa uvedla novost, da objavi poleg obrazložitve namena, ki ga zasleduje zakon, še miselne osnove zakona (Grundgedanken).

4. Po pregledu različnih primerov uvajanja v civilnopravne zakonike si zadajmo sedaj nalogo, ugotoviti, kakšen je odnos programskih stavkov najnovejših ideološko usmerjenih kodifikacij nasproti obravnavanim tipom pravil splošnega značaja.

Prvo, na kar moramo opozoriti, je, da smo o sistemu uvodnih določb in o sistemu splošnega dela govorili kot o tipičnih načinih razporeditve pravil splošnega značaja v civilnopravnih zakonikih. Tudi programski stavki spadajo med pravila splošnega značaja in brez njih niso niti kodifikacije, ki jih ne moremo smatrati za ideološko usmerjene.²¹ Bistvena razlika je v tem, da jih te ne obravnavajo kot posebno zvrst pravnih pravil splošnega značaja.^{22 23} V pogledu razvrstitve ostalih pravil splošnega značaja sledijo tudi ideološko usmerjeni zakoniki temu ali onemu tipičnemu sistemu.²⁴

dela, je odvrnilo redaktorje od zamisli, uveljaviti tak sistem tudi v Predosnovi. Gl.: Obrazloženje §§ 1—319 Predosnove grad. zak. za kr. J., 1939, 7).

¹⁹ Tako Angelesco, gl. op. cit. v prip. 9, pod 146, 562.

²⁰ Gl.: *Traité de législation civile et pénale*, Bruxelles 1840, t. I, p. 250. (Nav. po: Angelesco, op. cit. v prip. 9, pod 246, réf. 2, 562).

²¹ Gl. n. pr. določbe §§ 7, 16, 18, 39 o. d. z.

²² Njih postavitev v prvi člen uvodnih določb — prim. *Zivilgesetzbuch vom 27. Januar 1937, Ausgabe des lettischen Justizministeriums*, Riga, 1937, Vorwort, 2 — jih še ne dviga nad raven ostalih pravil splošnega značaja.

²³ V osnutku nem. ljudskega zakonika so sicer pod Grundregeln uvrščena tudi pravila, ki so običajna v uvodnih določbah, vendar so programski stavki zbrani v posebnem pododdelku z naslovom: *Grundsätze des völkischen Gemeinschaftslebens*.

²⁴ Novi italj. civ. zakonik in Osnova prinašata pravila uvodnega značaja v stereotipni obliki, medtem ko jih osnutek nem. ljudskega zakonika prinaša kot Grundregeln lato sensu.

Kar se preambule tiče, zavrača Hedemann njeno vzporejanje s programskimi stavki iz razloga njene uporabe pri manjpomembnih zakonskih tekstih.²⁵ Pri kodifikacijah preambul res ne bomo našli, ali v objavi načelnih misli, ki so vodile zakonodavca pri izdaji zakona, je nekaj, kar je lastno tudi novejšim zakonikom.²⁶ Kar loči preambulo od programskih stavkov, je to, da se preambula omejuje zgolj na podajanje motivov zakonika, medtem ko so programski stavki oblikovani kot določbe zakona, ki naj služijo razlagi vsega njegovega besedila.²⁷

Summaria in marginalne rubrike so docela nekaj drugega, kajti one služijo predvsem, da olajšajo pregled zakonikovih določb.

5. Splošnih pravil programskega značaja nismo našli — izven omenjenih ideološko usmerjenih kodifikacij — v nobenem svetovnoznanim civilnopravnem zakoniku; zato je toliko bolj presenetljivo, ako jih odkrijemo v balkanski zakonodaji. Vsebujeta jih namreč uvodni del Medželle in zaključni del Bogišičevega črnogorskega imovinskega zakonika.

Medželle je del šerijatskega prava, ki je bilo v letih 1856. do 1867. kodificirano v zbirki zakonov Dustur. Uvod v Medželle, obsegajoč 100 paragrafov, sestoji iz dveh delov: prvi je namenjen opredelitvi in razčlenitvi prava, drugi obćim pravnim pravilom. Dejstvo, da so bila ta pravila črpana iz izrekov, zbranih v Koranu,²⁸ nas seznani z njihovim značajem in njihovo funkcijo v zakoniku.

Bogišić, ki je pričel s pripravami za sestavo Imovinskega zakonika v letu 1873, je imel priložnost, poznati Medželle;²⁹ vendar očituje to, kar je on uvrstil pod 8. razdelek šestega dela črnogorskega zakonika (§§ 987—1031), samostojno vrednotenje pomena stavkov načelnega značaja. V razliko od pravnih pravil Medželle, ki zahajajo mestoma v kazuistiko, ne izgubijo Bogišičevi pravni reki v nobenem

²⁵ Gl. op. cit. v prip. 6. pod 9, 29.

²⁶ Preambule imajo svoje početke v državnih listinah — diplomata. Bolj kakor v civilnem pravu se zato še danes uporabljajo pri pogodbah na področju meddržavnega prava. (Gl.: Liszt, Das Völkerrecht, 12. Aufl., Berlin 1925, pod § 31 - III, 251).

²⁷ Preambula Reichserbhofgesetzes, ki sicer vsebinsko že povsem nalikuje programskim stavkom (gl. pod 3 in fine), ostaja tehnično kljub temu še tipična preambula.

²⁸ Gl.: Begović, Šerijatsko bračno pravo, 5 sl.

²⁹ Gl.: Blagojević, Kratka paralela između uvodnog dela Medela i završnog dela Bogišičevog crnogorskog imovinskog zakonika, Arhiv za pr. i društ. nauke, knj. LIII, 1938, št. 1—2, 83.

primeru svojega temeljnega značaja. Ta njihova lastnost in pa jasnost, s katero so nam podani, pričata tudi o Bogiščevi razgledanosti v rimskem pravu.³⁰ Vedeti moramo namreč, da imajo tudi Digeste na koncu naslov, pod katerim so razvrščena na različne pravne ustanove nanašajoča se pravila.³¹ Smoter, ki ga zasledujejo pravni reki Imovinskega zakonika, navaja naslov razdelka sam, in sicer: objasniti namen in smisel zakona.

Primerjava Medželle in Imovinskega zakonika z novimi ideološko usmerjenimi kodifikacijami v pogledu iznašanja pravnih pravil programskega značaja nas vodi do zaključka, da zamisel, nakazati tendenco določb, vsebovanih v zakoniku, ni nova. Izmed obeh precedentov vzdrži primerjavo zlasti Medželle, ki očituje samonikel in enoten filozofski koncept; za njena pravila velja to, kar pravi Hedemann za osnove nem. ljudskega zakonika, namreč, da služijo določeni ideologiji.³²

6. *Regulae generales* v obravnavanem smislu so torej pravila, s pomočjo katerih kodifikacije, ki izhajajo iz svetovnonazorsko opredeljenih zakonodajnih zamisli, računajo z dejstvom, da so pravne oblike, posebno pa vsa tehnika civilne zakonodaje, danes že ustaljene, in prilagode za to prevzeto zasebno pravo svojemu posebnemu gledanju. Narava takih določb je splošna, zato se uvrščajo v zakonikih na mesta, ki jih zavzemajo pravila splošnega značaja. Posebna vloga, ki jim pripada, da namreč navajajo k določeno svetovnonazorsko usmerjenemu pojmovanju zakonikovih predpisov, pa jim daje še posebno kvalifikacijo z vidnim izrazom v poudarjeni oddvojitvi od ostalega zakonskega besedila.

Pojav takih pravil v kodifikacijah zasebnega prava se nam zdi spričo ustaljenih kodifikacijskih oblik sicer ne navaden, je pa docela analogen pojavu razodetja osnovnih misli o nekaterih pravnih ustanovah, n. pr. o veroizpovedi, rodbini, lastnini, delu, sklepanju pogodb in sl., med ustavnimi določbami. Takó Carta del lavoro ali temeljni stavki nem. ljudskega zakonika, kakor Deklaracija človečanskih pravic so dobile pobudo za svoj nastanek v določeni ideologiji. Značilno pa je, da se sedaj mesto njih objave spreminja. Izražanje svetovnega nazora v sklopu ustavnih do-

³⁰ O vplivanju rimskega prava na stilizacijo Bogiščevih pravnih rekov nas poučuje Blagojević v pod prip. 29. navedenem sestavku.

³¹ D. de diversis regulis iuris antiqui 50, 17, 1—211.

³² Gl. op. cit. v prip. 5, pod 2 in fine, 38.

ločb današnjim ideologijam ne zadošča več; one si hočejo zagotoviti neposrednejši vpliv na življenje. Skušajo ga doseči s tem, da uvrščajo norme o svojem posebnem gledanju na zasebne pravne ustanove neposredno v zakoniku o zasebnem pravu ali posebnim ureditvam namenjene posamezne zakone.

O psihologiji pričanja v sodnem kazenskem postopku.

D. iur. et phil. Rudolf Trofenik, priv. docent.

§ 1. Uvod.

Priče so bile prav do naše dobe za presojo stvari ene glavnih in odločilnih dokaznih sredstev tako v kazenskem kakor tudi civilnem sodnem postopku. To naziranje se je udomačilo v strokovni literaturi pa tudi v pravni praksi. Tako trdi že sloviti filozof in kriminalist Jeremias Bentham,¹ da so priče „oči in ušesa sodstva“. Iz pravne prakse naj omenimo tu samo one številne primere, ko so se izrekale celo smrtne obsodbe zgolj na temelju pričanja ene ali več oseb, ki jim je sodišče dalo vso vero in priznalo tudi sposobnost, da morejo o dejanskem stanu zločina res pravilno in točno izpovedati. Toda vedno bolj in bolj ponavljajoče se obnove kazenskega postopka, ki so često dovedle celo do oprostitve oseb, obsojenih samo na podlagi pričanj, so jasno dokazale in s tem utrdile pri sodiščih tudi prepričanje, da pričanje le ni ono absolutno zanesljivo dokazno sredstvo, s čigar pomočjo bi se mogla izreči tudi pravična sodba.² Poleg pravnikov so se začeli zanimati za vprašanje pričanja tudi psihologi, ki so z opazovanji in s poskusi dokončno dokazali, da niso vse osebe enako sposobne za pri-

¹ Traité des preuves judiciaires, 1825, T. I. s. 93.

² O absolutnem, tkz. matematičnem dokazu v procesnem pravu itak ne moremo govoriti. Vsak dokaz v sodnem postopku je samo tkz. historični dokaz, ki temelji na opazovanih dejstvih, ne pa na takih činiteljih, ki že samoposebi tvorijo absoluten, neovrgljiv dokaz. Zato ima vsak pred sodiščem izvedeni dokaz — kakor vsak historični dokaz sploh — le večjo ali manjšo stopnjo verjetnosti. Ta stopnja verjetnosti pa mora biti tako velika, da moremo z njo trdno sklepati, da je to, kar se na ta način dokazuje, tudi resnično. Le taki dokazi nam morejo služiti kot dokazni temelji prave sodbe. — Glej o tem Birkmeyer, Deutsches Strafprozessrecht, 1898, s. 396. — Lohsing, Oesterreich. Strafprozessrecht, 2. Aufl., 1920, s. 311.